

հասկացողութեան համար, որ հեղինակը ի նկատի է ունեցել: Հաս բառերով կարելի է փոխարինել այս ոճը—օր. հազուադիւս, սակաւաթիւ և այլն:

Բայց գիտնական գրքերի թարգմանչի կողմից մեծ պակասութիւնը լեզուի տաղակալիութիւնն է: Հայերէն առհասարակ չեն կարգում, իսկ կարգացող դասակարգն էլ կարող է հասկանալ միմիայն լեզուն և ոչ երկար պերիօդներով զբառ գրքեր: Տեսէք թէ ինչ ծանր լեզուով է թարգմանած այս հրաշալի գիրքը:

Ահա և մի ուրիշ օրինակ.

Ենթադրում են, որ այդ հոդմբը ունեն բազմազան լայնութիւն և բարձրութիւն, պտտուելու և ամեն կողմ շարժուելու տարբեր արագութիւն, ինչպէս գազերի մասնիկները ունեն.—որ այդ հոդմբի թիւը ահագին, գրեթէ անսահման մեծ է,—ուր նրանք պիտի խմբուեն զանազան միաւորութիւնների՝ նայելով իրանց մեծութեանն ու շարժման մասնութեանը, և որ այսպիսով առաջ պիտի բերեն տարրեր, իսկ այս տարրերի փոխադարձ ներգործութիւնը պիտի արտայայտուի բիմիական միաւորութիւնների զանազան եղանակներով, որից պիտի առաջանան մասնկական նիւթի բոլոր ձեւերը:

Խորհուրդ կտայինք պ. Լիսեյցեանին իւր գովելի աշխատասիրութիւնը տպագրիւն չգարձելու համար ուշադրութիւն դարձնել լեզուի վերայ և գիտնական գրքեր թարգմանելու ժամանակ ձեռքի տակ ունենալ Միլթարեանների նոյնանման նիւթի վերաբերեալ գրքերը:

3. Բանաստեղծ իղէալիստ Շիլլէր. պատկերազարդ. գրեց Դոկ. փիլ. Ս. Թառայեանց:

Անցեալ տարուայ թուով Ս. Պետերբուրգ հրատարակուած է պ. Ս. Թառայեանցի մի չքնաղ և մեծադիր պատկերազարդ հատոր գերմանական նշանաւոր բանաստեղծ Ֆրից Շիլլէրի գլխաւորագէտ կեանքի և մասամբ գրականական գործունէութեան մասին: Ոչ մեր նկատողութեան ծաւալը և ոչ մեր ձեռքի տակ եղած միջոցները թոյլ չեն տալիս մեզ երկար կանգ առնելու այս նշանաւոր գրքի բովանդակութիւնը պատմելու, ուստի կբաւականանանք մի քանի խօսքով բացատրելու այս գրքի նշանակութիւնը: Հեղինակը բոլորովին իրաւացի կերպով նկատում է յառաջաբանի մէջ, որ մեր գրակա-

նութիւնը աղբատ է երոպական հանձարների մասին գրած գրքերով, Լեզիւնակը կամեցել է իւր ուժերի չափով ծառայել մեր գրականութեան, տալով յայտնի չիղէալիստ հեղինակի մանքամասն կենսագրութիւնը: Եւ այս ցանկութիւնը կատարել է Պ. Թառայանցը մեծ աշխատասիրութեամբ և ամենայն երախտագիտութեան արժանի տոկունութեամբ: Այս տեսակ գրքերի ընդհանուր նշանակութիւնը նրանումն է, որ բարձր և վեհ զգացմունքների և առողջ գաղափարների տէր հանձարների գրուածքները դաստիարակող և կրթող նշանակութիւն ունին: Շիլլերի նշանաւոր երգերից և թատերական գրուածներից Պ. Թառայանը բազմաթիւ երեսներ թարգմանել է ոտանաւորով և բաւականին սահուն ոճով: Սէրը, ազատութիւնը, յոյսը, աշխատանքը և արուեստը և գեղեցիկը—ահա Շիլլերի աննման երգերի բովանդակութիւնը:

Աշխատանքի բարեբար ազդեցութիւնը մարդու վրայ և նրա մեծ նշանակութիւնը հետեւեալ տողերով է արտայայտուլ քանաստեղծը:

Եւ դու բազմաբզին աշխատանք ազնիւ,
Առաջ ես մղում իմ կեանքի անիւ,
Անքնդհատ գործում, շարունակ ստեղծում,
Միշտ կառուցանում, երբէք չես եղծում.
Տիեզերական մեծ շէնքսի համար՝
Աւազ ես կրում անթիւ անհամար,
Բարեկամիս հետ ձեռք-ձեռքի բռնած,
Դու ես թարմացնում իմ հոգին յոգնած:

Շիլլերի ազատութեան տէր բանաստեղծական բարձր թախքներով երևան է գալիս նրա նշանաւոր «Ախիլէյմ Տէլ» գրամայի մէջ: Մի քանի կտորներ այս գրամայից Պ. Թառայանի թարգմանութեամբ բերուած են գրքի մէջ և կարդացվում են շատ մեծ հաճոյքով: Ահա Տէլի մենախօսութիւններից մի հատուած:

Ով կամենում է աշխարհքում ապրել,
Պիտի կարենայ կուռել, մաքառել,
Բնութիւնն ինձնից հովիւ չէ ստեղծել...
Իմ կոչումն է միայն զէնքով հայածել...
Միայն նա ունի կեանքի իրաւունք,
Ով որ շարունակ նրան ձեռք է բերում:
Ով թարմ հայեացքով իւր շուրջն է դիտում,
Սեփական ոյժին և Աստծուն դիմում:

Նա դուրս է գալիս ամեն վառնգից,
եւ չէ զարհուրում ոչ մի փորձանքից:

Ահա մի ուրիշ կտոր այս գրամայից, ուր հովիւները իւրենց հայրենիքը ազատ տեսնելու իրաւունք են երգում:

Այդ երկիրը մենք ինքներս ենք ստեղծել,
Սեփական ձեռքով տոկուն ջանքերով...
Մէզը ցրել ենք մալլ դաշտերից,
եւ արեգակին ճանապարհ բացել,
Ահարկու ժայռը ջարդել ու փշրել,
Անդունդների վրայ ուղիներ շինել:
Մեր հազարամեայ անհուն աշխատանք
Օտարն է ուզում այժմ ժառանգել,
եւ մեր սեփական սուրբ հողի վրայ
Մեր ձեռն ու ոտը շղթայով կապել...
Բայց ոչ բռնութիւնն էլ սահման ունի:

Գիրքը աւելի կենսագրական տեղեկութիւններ ունի քան գրականական: Շիլլէրեան հարուստ գրականութիւնից ոչ նշանաւոր գիտնականների և բնագիտների գրութիւններից հատուածներ և ոչ գէթ նրանց կարծիքներ չկան գրքի մէջ. Պ. Թառայեանը առհասարակ կամեցել է ընթերցանութեան գիրք կազմել և ոչ թէ գիտնական տրակտատ գրել. Սակայն այսպիսի ահագին աշխատութիւնը լոյս հանել առանց աղբիւրները յիշատակելու, գրականական տրագիգիայի հակառակ վարձուք է: Գոնէ աղբիւրներից գլխաւորները պէտք էր յիշատակել: Դիտ է, Պ. Թառայեանը ասում է, որ ինքը ստրկաբար չէ օգտուել աղբիւրներից, բայց այս արդէն բնագիտի գործը կլինէր ստելու, եթէ Պ. Թառայեանը հաւատարիմ մնար գրականութեան մէջ ընդունուած սովորութեան և ցոյց տար իւր աղբիւրները: Երկրորդ տարօրինակ պակասութիւնը այս գրքի կայանում է նրանում, որ այս հրաշալի թղթի վրայ և սիրուն պատկերներով հրատարակած գիրքը բովանդակութեան ցանկ չունի, որ շատ դժուարացնում է կարևոր գլուխները և տեղերը երկրորդ անգամ կարդալու կամ մի որևէ կտոր ստուգելու ժամանակ: Սակայն այս գիրքը թէ վսեմ բովանդակութեան կողմից և թէ բոլորովին մաքուր գրական լեզուի կողմից արժանի է ուշադրութեան և ցանկալի, որ շատ տարածուի: Բայց մի թէ այս մեր ցանկութիւնը կարող է իրագործուել: Եթէ մեր հարուստները հազարաւոր օրինակներ գրքեր առնեն

և տարածեն ժողովրդի մէջ, ապա ինչ փողեր կ'մնայ նրանց որդիներին թղթախաղի և անառակութեան համար:

ԳԱՐ. ԵՆԳԻՐԱՐԵԱՆ.

Յովհաննէս Դուրբախեան. ծանօթ պատկերներ. Ս. Պետերբուրգ 1903 թ. գինը 75 կոպ:

Այս գրքի հեղինակը մեր գրականութեան պատահական հիւրերից է. բայց չի կարելի ասել, որ նա բոլորովին օտար լինէր այդ ասպարիզի վերայ: Նա ունի մեր պարբերական հրատարակութիւններում մի քանի յօդուածներ, բանասիրականներ և թարգմանութիւններ: Ըստ երևոյթին Յ. Դուրբախեանը գերադասում է ֆելիէտոնական ժանրը և ընդունակ է հումորով գրելու: Բայց որովհետև հումորով գրելը դժուարին արուեստ է, իսկ Դուրբախեանը փոքրիկ տաղանդի տէր գրող է,— ուստի և նրա հումորը դժուարամարս է, արհեստական: Հումորիստն էլ երգիծաբան է, այսինքն իրան նպատակ է դրնում ծաղրի միջոցով ուղղել մարդուն, բայց նա չպէտք է ասպառակէ, չպէտք է բարկացկոտ և կծու լինի. նա պէտք է ծաղրէ բարեացտկամաբար (եթէ կարելի է այդպէս ասել), նա աւելի սրախօս է լինելու քան հեգնող: Ռուս վիպասան Շչեգրինը կամ Ռ. Պատկանեանը իր մի շարք բանաստեղծութեանց մէջ— բուն երգիծաբան է՝ հեգնող ու մտրակող. Գոգոլը, Պարոնեանը, Գախիմը, Ռ. Պատկանեանը իր Նախիջևանի բարբառով գրած պատկերների մէջ— հումորիստ են: Շրջանակը որոշել անկարելի է, բայց հեղինակը ինքը պէտք է գիտենայ չափը: Բայց Ա. Դուրբախեանը այդ չափը չգիտէ. մի բանասիրականում նա կարծես ասպառակող է, միևնույն— սրախօս պատմիչ: Ըմանօթ պատկերները բռնաձեռն էլ նոյնպէս՝ չես իմանում, թէ հեղինակը լուրջ է խօսում, թէ ծաղրում է: Այդ է պատճառը, որ գիրքն էլ տարօրինակ տպաւորութիւն է թողնում՝ մի քանի գլուխներ շատ լաւ են գրուած, մի քանի տիպեր (ինչպէս՝ Տէր Խաչատուրը, Բադալը և այլն) լաւ են գուրս բերուած և կենդանի գծած, տեղ տեղ շատ սուր դիտողութիւններ են երևում և ճշգրտիւ, իրական պատկերներ են նկարագրուած— բայց ընդհանուր առմամբ ամբողջութիւն չի ներկայացնում շարադրութիւնը: Գրքի անունը Ըմանօթ պատկերներն է և դա համապատասխան